

Oppsummering av bransjen 2018

Fornøylesesinnretninger

Statens jernbanetilsyn
juni 2019
post@sjt.no

1 Oppsummering

Regelverket stiller krav om at eiere av fornøyelsesinnretninger skal rapportere om ulykker og uønskede hendelser. Ulykker i innretningen som medfører personskade, nestenulykker samt tekniske uhell, redningsaksjoner etc. som vedrører innretningen og som åpenbart kunne medført personskade, inndeles i tre hendelsestyper (ulykke, alvorlig hendelse og hendelse) og skal rapporteres til Statens jernbanetilsyn (SJT).

Eiere av fornøyelsesinnretninger rapporterte om totalt 93 uønskede hendelser i 2018. Det ble innrapportert 20 uønskede hendelser som er klassifisert som alvorlige hendelser. I 2018 ble ingen innrapporterte uønskede hendelser klassifisert som ulykker.

Det var 287 virksomheter som hadde tillatelse til å drive fornøyelsesinnretninger og 763 fornøyelsesinnretninger med driftstillatelse. Eier er ansvarlig for sikker drift, og skal sørge for at de tekniske innretningene er i sikker stand, og i henhold til relevante krav.

Fra 2017 utførte ikke SJT lenger tilsyn med hver enkelt innretning, men med virksomhetene som hadde driftstillatelse. Omleggingen skyldes innføringen av ny tivolilov fra 1. juli 2017.

SJT har identifisert temaer som ofte er mangelfullt håndtert av virksomhetene og som derfor vil få særskilt søkelys i SJTs arbeid. Temaene under vil være i fokus for kommende års tilsyn:

- Sikkerhetsstyringssystem
- Innrapportering av uønskede hendelser
- Vedlikehold, inspeksjon og utskifting

2 Definisjoner

2.1 Begreper og hendelsestyper

Tabell 1: Definisjon av noen begreper

Begrep	Definisjoner
Fornøyelsesinnretning	Til bruk for fornøyelsesformål som innebærer risiko, og som stiller minimale krav til ferdigheter, og hvor brukerne enten bringes i bevegelse eller i situasjoner hvor de helt eller delvis ikke har kontroll over egen bevegelse, eller begge deler.
Fornøyelsespark	Fast lokalisert virksomhet med fornøyelsesinnretninger.
(Omreisende) tivoli	Omreisende virksomhet med fornøyelsesinnretninger.
Eier	Den som driver anlegget, enten innretningen eies eller leies.

Tabell 2: Definisjon av hendelsestyper

Hendelsestype	Definisjon i forskrift ¹	Eksempler på personskader
Ulykke	Uønsket eller plutselig hendelse eller en bestemt rekke slike hendelser på fornøyelsesinnretning som fører til død eller alvorlig personskade, betydelige materielle skader på eiendom eller på miljø, og andre lignende ulykker.	Alvorlig ryggskade, alvorlig hodeskade, åpne eller kompliserte brudd eller skader som åpenbart kan medføre varige mén.
Alvorlig hendelse	Uønsket hendelse på fornøyelsesinnretning som under andre omstendigheter kunne ha ført til en ulykke.	Brukket tann, arm- og beinbrudd, avrevet leddbånd, smerter i rygg, kutt som må sys.
Hendelse	Enhver annen uønsket hendelse enn en ulykke på fornøyelsesinnretninger, som har sammenheng med driften, og som innvirker på driftssikkerheten.	Brukket tann, arm- og beinbrudd, avrevet leddbånd, smerter i rygg, kutt som må sys.

¹ Forskrift om fornøyelsesinnretninger av 21.06.2017 nr. 907

2.2 Kategorisering av fornøyelsesinnretninger

I Tabell 3 vises kategorisering av innretninger som SJT bruker i statistikken.

Tabell 3: Kategorisering av innretninger

Kategori	Type innretning
Fornøyelsesinnretninger i faste parker eller i omreisende tivoli	Innretninger plassert i faste lokaliserte parker eller i omreisende tivoli, som berg- og dalbaner, bob-baner, flyvende tepper, gravitetstårn, karuseller, pariserhjul, pendler, skinnegående innretninger og tømmerrenner.
Vannrutsjebaner og -opplevelser	Innendørs og utendørs vannrutsjebaner og innretninger for vannopplevelser (ikke svømmebasseng o.l.).
Gokartbaner	Både innendørs og utendørs gokartbaner er underlagt tilsyn. Innendørs baner er på et lite område som benyttes til utleie. Utendørs baner brukes også for utleie til publikum. Mange av banene brukes også for organisert motorsport.
Høydeparker/zipliner	Høydeparker og klatreparker med og uten zipliner, samt anlegg som kun består av en eller flere zipliner.
Oppblåsbare innretninger	Hoppeslott, hoppeputer og oppblåsbare sklier.
Andre	Bungy-jump, båter, fornøyelseshus, vertikale vindtunneler, radiobiler og skytebaner.

3 Regelverk og internasjonale fora

3.1 Krav til sikkerhetsstyringssystem

Kravet til sikkerhetsstyringssystem for virksomheter som er omfattet av forskrift om fornøyelsesinnretninger trådte i kraft 1. juli 2017, men med overgangsbestemmelse om at sikkerhetsstyringssystem skulle være på plass innen et år. Etter 1. juli 2018 har det derfor i tilsynsaktiviteter blitt gitt pålegg ved avvik fra dette kravet. SJTs inntrykk er at krav om sikkerhetsstyringssystem har medført at virksomhetenes ansvar for sikker drift har blitt tydeligere. Inntrykket er basert på tilbakemeldinger under tilsyn og møter med aktører i bransjene. Flere aktører ser også nytten av rapportering av uønskede hendelser og av å se på bakenforliggende årsaker til de uønskede hendelsene i sin styring av sikkerheten.

3.2 Varslings- og rapporteringsplikt

Regelverket stiller krav om at eiere av fornøyelsesinnretninger skal rapportere om ulykker og uønskede hendelser. Ulykker i innretningen som fører til personskader, nestenulykker samt tekniske uhell, redningsaksjoner etc. som omhandler innretningen og som åpenbart kunne medført personskade, inndeles i tre hendelsestyper (ulykke, alvorlig hendelse og hendelse). Disse skal rapporteres til SJT.

Regelverket stiller krav om følgende varslingsplikt:

- Ulykker med ikke ubetydelig personskade skal straks rapporteres til politiet. Hvis det skjer en ulykke eller alvorlig hendelse, skal virksomheten også varsle SJT. Ulykker hvor driftspersonalet har kommet til skade, skal i tillegg rapporteres til Arbeidstilsynet omgående.
- Ulykker med personskader eller skader på anlegg eller eiendom som er forårsaket av elektrisitet, skal i tillegg omgående rapporteres til Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB).

Ulykker og alvorlige hendelser skal rapporteres skriftlig til SJT innen 72 timer. Hendelser skal rapporteres skriftlig til SJT innen åtte dager.

3.3 Deltagelse i internasjonale fora

International Association of Amusement Parks and Attractions (IAAPA) arrangerer en årlig messe i Europa med tilhørende seminarer. SJT deltok aktivt og la et godt grunnlag for fremtidig nettverksbygging, erfaringsutveksling og kompetanseheving på området fornøyelsesinnretninger. I tillegg deltok vi i en konferanse for høydeparker i regi av European Ropes Course Association (ERCA).

4 Statistikk

4.1 Antall driftstillatelser og fornøyelsesinnretninger

På grunn av at SJT har innført et nytt innretningsregister i 2018 med en annen kategorisering av innretningene, vil det hefte en usikkerhet ved antall innretninger innen hver kategori som følger det gamle registeret, som tabell 4 er basert på.

Tabell 4: Antall fornøyelsesinnretninger med driftstillatelse

Type innretning	Antall innretninger	
	1.1.2018	1.1.2017
Berg- og dalbane	20	19
Bob-bane	3	6
Bungee katapult	1	0
Bungee trampoline	19	20
Båter	5	8
Frittkjørende innretning på bane	10	12
Gokartbane	30	30
Gravitetstårn	9	10
Hoppepute ²	12	0
Hoppeslott	164	163
Høydepark	41	50
Karusell og flyvende teppe	132	129
Oppblåsbar sklie	38	38
Opplevelseshus	4	5
Pariserhjul	5	5
Pendel	9	8
Radiobilbane	13	15
Simulator	26	29
Skinnegående innretning	31	34
Tømmerrenne	4	4
Vannopplevelse	10	9
Vannrutsjebane	120	138
Vannskitrekk ³	0	4
Zipline ⁴	26	27
Totalt	732	763

Tabell 5: Driftstillatelse i perioden 2016-2018

	2016	2017	2018
Antall virksomheter som har tillatelse til å drive fornøyelsesinnretninger	325	251	287
Antall fornøyelsesinnretninger med driftstillatelse	905	767	775 ⁵
Antall nye driftstillatelser for fornøyelsesinnretninger	84	126	154

² Hoppeputer ble i 2018 omklassifisert til å ikke være omfattet av tivoli-loven.

³ Vannskitrekk ble i 2018 omklassifisert til fornøyelsesinnretning i stedet for taubaneanlegg.

⁴ Dette er enkeltstående zipliner (som for eksempel Flåm Zipline), høydeparker inneholder også som regel mindre zipliner

⁵ Tallet inkluderer søknad for driftstillatelse for taubaner

I 2018 utstedte SJT 154 nye driftstillatelser for fornøyelsesinnretninger (tabell 5). 123 innretninger mistet eller leverte inn driftstillatelsen eller ble omklassifisert.

Enkelte innretninger, for eksempel vannrutsjebaner i innendørs badeanlegg, innendørs gokartbaner og innendørs hoppeslott (i innendørs lekeland), har helårsdrift. Andre innretninger har sesongdrift. Fornøyelsesparkene har åpent deler av sommerhalvåret, noe som også kjenne-tegner de omreisende tivoliene.

Det er noen sentrale forhold som karakteriserer fornøyelsesinnretninger:

- 285 eiere av innretninger
- 2/3 deler (188 eiere) har kun 1 fornøyelsesinnretning
- 74 eiere har mer enn 1, men ikke flere enn 5 innretninger
- 11 eiere har over 15 fornøyelsesinnretninger hver
- Om lag 1/4 del av innretningene er oppblåsbare innretninger

Kjennetegn ved drift av fornøyelsesinnretninger:

- Stor grad av sesongdrift
- Aktørene er spredd over hele landet
- Mange driftsledere har oppgaven på deltid
- Ingen konkrete kompetansekrav til driftsleder (ingen sertifiseringsordning)
- Noe gjennomtrekk av driftspersonell på grunn av kort driftssesong

4.2 Behandling av søknader om driftstillatelser for fornøyelsesinnretninger

I årets første måneder økte restansen av søknader om driftstillatelser for fornøyelsesinnretninger på grunn av lange saksbehandlingstider. Ved utgangen av første tertial var over 100⁶ søknader til behandling. Behandlingstiden var svært varierende, og for noen saker opptil flere måneder. Situasjonen skyldtes stor variasjon i kvaliteten på søknadene. Søkere drøyer i en del tilfeller lenge med å svare etter en første tilbakemelding om mangler ved søknader. Dette kan skyldes ulike forhold, for eksempel prosjekter som er under bygging eller innstilt på grunn av at det er vintersesong. I tillegg var SJT i en prosess med omlegging av saksbehandlingsrutiner basert på nytt regelverk og ny tilsynsmetodikk. Dette forårsaket mer omfattende prosesser ved behandlingen av søknadene.

I andre tertial ble problemet med lang saksbehandlingstid løst ved at ressurser og kompetanse i andre fagavdelinger i SJT ble omprioritert til å bistå med saksbehandlingen. Det ble også lagt bedre til rette for komplette og gode søknader gjennom oppdateringer i det elektroniske søknadsskjemaet og en ny veiledning på nettsidene. Restansene ble betydelig redusert i løpet av andre tertial. Kompetanseoverføring gjennom samarbeidet mellom avdelingene har medført mer smidig saksbehandling. Saksbehandlingstidene er nå betydelig redusert. Bransjene har gitt positive tilbakemeldinger om endringene.

Tabell 6 viser saksbehandlingstid for driftstillatelser for taubaner, beregnet fra søknad er mottatt til vedtak om innvilgelse eller avslag er sendt søker, for første og andre halvår 2018. Det høyeste og laveste antallet saksbehandlingdager brukt i en enkelt sak er også vist for samme periode. Merk at det finnes saker mottatt i begge halvår som fortsatt ikke er ferdig behandlet, slik at tallene er per 31.12.2018. SJT har derfor innvilget flere nye tillatelser enn vi har behandlet saker i 2018. Fra 2019 vil det være én sak og ett vedtak (én driftstillatelse). Tabellen har kun med søknader mottatt og vedtatt i samme halvår.

Tabell 6: Saksbehandlingstid for driftstillatelser

Fornøyelsesinnretninger	Mottatt første halvår	Mottatt andre halvår
Antall ferdigbehandlede saker ⁷	53 saker	15 saker
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid	60 dager	45 dager
Korteste saksbehandling	23 dager	2 dager
Lengste saksbehandling	193 dager	95 dager

⁶ Tallet inkluderer søknad for driftstillatelse for taubaner

⁷ En sak kan inneholde søknad om driftstillatelse for flere innretninger

4.3 Uønskede hendelser

I tabell 7 vises det at det er rapportert om 93 uønskede hendelser i 2018, mot 112 uønskede hendelser i 2017. SJT har grunn til å tro at mange virksomheter ikke har gjort sin plikt om å innrapportere uønskede hendelser når de har vært med mindre alvorlig personskade, tekniske uhell eller som kunne ha medført personskader. Innrapportering av uønskede hendelser er et prioritert tema for tilsyn i 2019, se kapittel 6.

Ny tivoli lov og ny forskrift om fornøyelsesinnretninger trådte i kraft 1. juli 2017. Det nye regelverket medførte endrede krav til rapportering og en annen klassifisering av uønskede hendelser. Dette betyr at tidligere års innrapporterte uønskede hendelser ikke kan direkte sammenlignes med hendelsene som er rapportert i 2017. Tabell 7 forsøker likevel å vise antall uønskede hendelser, men uten å klassifisere hendelsene. Tabell 8 viser uønskede hendelser som ble innrapportert i 2018, fordelt på de nye hendelsestypene.

Tabell 7: Innrapporterte hendelser, alvorlige hendelser og ulykker 2014-2018

Kategori	2014	2015	2016	2017	2018
Fornøyelsesinnretninger – i faste parker	26	13	23	20	7
Fornøyelsesinnretninger – i omreisende tivoli	1	4	3	10	8
Vannrutsjebaner og -opplevelser	105	93	54	13	4
Gokart	36	7	2	10	7
Høydeparker/zipliner	24	63	35	56	60
Oppblåsbare innretninger	1	2	5	2	2
Andre	15	19	10	1	5
Sum	208	201	132	112	93

Tabell 8: Innrapporterte uønskede hendelser fordelt på type innretning og hendelsestyper i 2018

Type innretning	Hendelser	Alvorlige hendelser	Ulykker
Berg- og dalbane	2	0	0
Bob-bane	1	3	0
Bungee katapult	0	0	0
Bungee trampoline	0	0	0
Båter	1	0	0
Frittkjørende innretning på bane	1	0	0
Gokartbane	8	0	0
Gravitetstårn	1	0	0
Hoppepute	1	0	0
Hoppeslott	0	1	0
Høydepark	43	14	0
Karusell og flyvende teppe	6	1	0
Oppblåsbar sklie	0	0	0
Opplevelseshus	0	0	0
Pariserhjul	0	0	0
Pendel	0	0	0
Radiobilbane	0	0	0
Simulator	0	0	0
Skinnegående innretning	2	0	0
Tømmerrenne	1	0	0
Vannopplevelse	1	0	0
Vannrutsjebane	2	1	0
Vannskitrekk	0	0	0
Zipline	3	0	0
Sum:	73	20	0

Hendelsene som er vist i tabell 8 resulterte i 64 personskader. Dette er alt fra småskader som kuttskader og forstuing av føtter til bruddskader. Ingen av skadene er vurdert som så alvorlige at de faller inn under definisjonen av ulykke.

Virksomheter som har høydeparker og zipliner stod for mer enn halvparten av de rapporterte hendelsene. Enkelte aktører i denne bransjen har gode rapporteringsrutiner og dominerer dermed hendelsesstatistikken. Inntrykket fra tilsyn med denne bransjen tilsier at aktørene har generelt sterkt søkelys på sikkerhet. Statistikken må dermed ikke tolkes i den retningen at sikkerhetsfokuseringen i høydeparkbransjen er lavt. Statikken viser imidlertid at det er grunn til å mistenke en stor grad av underrapportering av uønskede hendelser i bransjen generelt. Årsaken til manglende rapportering kan være sammensatt, men tilsynet vil utarbeide en veileder som skal være til hjelp for virksomhetene når det har oppstått uønskede hendelser som kan være rapporteringspliktige. SJT veileder også virksomhetene innen temaet ved stedlig tilsyn.

5 Tilsyn

Den som eier og driver en fornøyelsesinnretning er ansvarlig for sikker drift. I dette ansvaret ligger både å ha sikre tekniske innretninger og å sørge for god sikkerhetsstyring. Med sikkerhetsstyring menes blant annet å

- etablere, vedlikeholde og etterleve sikre og hensiktsmessige rutiner for drift, vedlikehold og inspeksjon
- sørge for at driftspersonell med betydning for sikkerheten har tilstrekkelig kompetanse
- sørge for hensiktsmessig dokumentasjon av tekniske systemer og aktivitet knyttet til sikkerheten av innretningene

Utstysleverandører er ansvarlig for å levere sikre produkter med tilhørende dokumentasjon og krav knyttet til drift, vedlikehold, inspeksjon og utskifting.

SJT fører tilsyn med at virksomhetene følger krav i lov og forskrift, og utfører blant annet systemrevisjon og stikkprøvekontroll for å kontrollere om krav er oppfylt. SJT følger opp uønskede hendelser med vesentlig risiko for personskade, men gransker ikke.

I 2018 ble det utført 13 stedlige tilsyn med virksomheter som har fornøyelsesinnretninger. Tidligere år ble det utført tilsyn med hver enkel innretning. Fra 2017 utførte ikke SJT lenger tilsyn med hver enkelt innretning, men med virksomhetene som hadde driftstillatelse. Omleggingen skyldes innføringen av ny tivolilov.

Av de 13 virksomhetene som mottok stedlig tilsyn, ble det gitt pålegg om utbedring hos 11 virksomheter. De vanligste påleggene om utbedring ble gitt knyttet til temaer som sikkerhetsstyringssystem og rapportering av uønskede hendelser.

6 SJTs prioriteringer

Basert på tilsynserfaring, innrapporterte uønskede hendelser, dialog med bransjen m.m. har SJT prioritert tre temaer for tilsyn i 2018.

- **Sikkerhetsstyringssystem**
1. juli 2018 var overgangsperioden i forbindelse med innføring av ny forskrift om fornøyelsesinnretninger over. Alle virksomheter skulle fra denne datoen ha et sikkerhetsstyringssystem som tilfredsstiller kravene i forskriften. Dette innebærer blant annet at virksomhetene skulle ha kontroll på risiko.
- **Innrapportering av uønskede hendelser**
SJT har grunn til å tro at innrapportering av uønskede hendelser og ulykker er mangelfull og at ikke alle uønskede hendelser og ulykker blir rapportert. Vi ser store forskjeller mellom sammenliknbare virksomheter i antall innrapporterte uønskede hendelser. SJT vil gjennom informasjon, veiledning og tilsyn påse at regelverkets krav til rapportering blir etterlevd.
- **Vedlikehold, inspeksjon og utskifting**
Den tekniske tilstanden til en fornøyelsesinnretning påvirkes negativt av intensiv bruk. Derfor er det viktig for sikkerheten at det er etablert, tatt i bruk, og dokumentert et system for vedlikehold, inspeksjon og utskifting. Regelverket stiller krav til både daglige og periodiske kontroller. SJT vil undersøke at virksomheter oppfyller sin plikt for kontroll og vedlikehold, og at utførte oppgaver er dokumentert.

Temaene over vil være viktig for tilsyn i 2019. For å opprettholde et godt sikkerhetsnivå i bransjen, vil SJT følge opp temaene over.